

ალექსანდრე (აქსეი) რედაქციას ძე ჩხეიძე მოკლულა 1915 წ. დეკ. 25-ის დღითან სასტიკად ბრძოლაში დარდას.

ზორაბეი იოსებ კონსტანტინეს ძე რედაქციე მოკლულა 24 აგვისტოს 1915 წ. სასტიკითან ბრძოლაში.

შეჩა შველიძე დეკრეტადი ვარის კაბე.

კოლხიდაში.

აქ სულ თეთრად ჩამოთოვა, ჩამოთოვა ფიქვის ქულად,
და ხის ტოტებს თოვლის გუნდა დიდენა თიგულად

მაგრამ მაინც ჩემ კოლხიდის ცაზე კრება ვარსკვლავით დასა
ისე შეგებით აციავდა, ისე ტურფად—აკასკადა,

და იმედის სხივი ისე აელვარდა, აშოქორდა,
სანოსლოცად, ზღვე, შეგონი მალე ავირსულდას ჩაცა გვსურდა.

აქ ლეგენდაც შეადგინეს, თითქოს უკვე აღმოსავლით
მომავლის ოკეანე ათამაშდა ცილიკი ქველით.

მოგზადით! ნუ დასტირით ბედის წიგნის შიგ ასოებს
შე იმედი მასულდგებულებს! შე იმედი მასასოებს!

სიმ. წიხელი.

„ერა-ნიღვა“.

(აზნაბი)

(აზნაბი აღებულება).
არც ერთ ერასთვის ტუდა არა მსურს,
შეძას სიკეთე გულწრფელად მინდა,
და ჩემი უნა რომ უფრო შეკვარს,
ნუ თუ ეს გრძნობა არ არის წინადა?

რა ხელსაყობილია თქვენთვის, ჩემო
შეძას ერის თუა? თუა უკეთეს
მაგრამ ქართული მინდა არ შეთვალეს?
და ჩემი მის რომ უფრო შეკვარდეს,
ნუ თუ ეს ტოდავად შე ჩამუთვალეს?

რაც რომ დიხე შექმნა ჩემს ერს შექმნირო
ეს შეკვარსა თანებამ, გრძნობამ,
და თუ დაშრება ძალა ზეღმეტრ
და, ჩადას კაციბრითამაში..

სიმ.

... უზარმაზარ სასწაილებლის დერეფნები მოწა-
ფეებით იყო საყვ. მეორე გაცეითილი ვასთავებო-
დათ და დასასვენებლად გარედ გამოსულ ყმაწვილად
ვიღო-ხივილი შესდგომოდეს...
ზოგ ტანზადა, ზოგი მალაყებს ვიდალიდა.
ზოგ შემოესხა ქაბარი და მეორეს კანკებში უკუ-
ცხენდა, ზოგიც ყოჩივით ბლლარბუნობდა და
კენივით კიხინებდა.

ყურთა სმენა აღარ იყო!
იატკიდან ავარდნილი მტვერი სვეტებათ ჩა-
მომდგარიყო დერეფნის ფანჯრების წინ და ვახუშუ-
ლის მზის სხივებზე სხვადასხვი ფერად ბზინავდა.
ტანდაბალი, ჩია, მაგრამ სანდომიანი ხაზის
დამორიგებელი თავგამოდებით მივარდებოდა ხოლმე
ხან ეროს ჯგუფს, ხან მეორეს: — აშვილებდა, უყუ-

ლოც
მამო
მინ
ეგო
ლო
აგბ

როდა... ეხვეწებოდა განუწყვეტილებლად; მაგრამ ყუ-
რადღებდასაც არავინ აქცევდა.

აგერ ერთმა ყმაწვილმა მეორეს მუხტი მოუქ-
ნია. იგი დაიხარა; მართა იტყვინა მოკრულთა მკლავ-
ი ახანავისა და სიკლით მოაკურცხლა.

შემდეგი წაბარბაცდა, თავი ველარ შეიმავრა და
დამრიგებელს მიენარცხა.

დამრიგებელს კინაღამ გული არ წაუვიდა. ორი-
ვე ხელში მუცელზე იტაცა; საკოდაათ დაიღრი-
ჯა; გერ გაწილდა, მერე გაფითრდა და ბრახმო-
რეულთა მოწაფეს შეუტყრა:

— შენ, ეი, მბეტო... ყურუტინაო, ხომ არ
გინდა ახლავე გამოგარიცხინო სასწავლებლიდან..

მაგრამ ყურუტინაი იქ აღარ იყო. იგი ამო-
ფარებოდა კლასის კარებს და გულთანთ ხიზი
თობდა.

— უუუ! ხაა! ხიი! ოოო! — გულგუნბდა დე-
რფანი.

— ჩუმთა! ჩუმთა ბიჭებო... ყმაწვილებო! —
ყვიროდა დამრიგებელი და მტერის სეტებმ შო-
რის ბაქიასათი დაკუსუნებდა.

უკუბთ ზარის წყაროზე მოისმა. მოწაფეებმა ყრ-
თი კიდევ შებღვლეს, დაკრაწაღდენ, დატრიალდენ.
შეიკურტრუმეს და თავ-თავის კლასში შელაგება
დაიწყეს.

დერფანი მალე დაკარივდა, მხოლოდ მტერის
ბუკი მის სხივებზე ომხივარივით ტრიალებდა და
ამავე მტერით გაგუდული დამრიგებელი ხველებ-ხვე-
ლებით მიბურტყუნებდა:

— მაღლობა მტერის... მაღლობა ლმერის...
ძლიეს არ შელაგდენ ეს ძაღლის შეილებო!

სიიფში ჩამოვარდა, მარტო კლასებიდან-და მო-
ისმობდა ყრუ გუგუნო.

ხანდახან რომელიმე მოუყენიარი მოწაფე გამო-
ჰყოფდა ხოლმე თავს ამა თუ იმ კლასიდან და მა-
შინ ტაშისა და პარტების ბრახუნის ხმაც უფრთდ-
ბოდა საერთო გრაილს.

მასწავლებლის მოლოდინში მოწაფენი ღმკურს
უღვრდენ..

დერფნის ბოლოში მოთავსებულ კლასიდან
უყანასკნელად გამოჰყო თავი ერთმა წვერ უღვაწით
შემოსილობა მოწაფენ და იგრიკონის საყვირივით
დაიღრიოდა:

— მოდიანან, ბიჭებო, მოდიანან!

— მოდიანო... მოდიანო! ახმაურდა მთელი
კლასი.

— ციკ.. ბრის, საძაგლეო! გამოსძახა დე-
რფნის მეორე თავიდან დაბრიგებელს და კლასებ-
ში მიხავილ მასწავლებლებს ვა მისცა.

ოკი, თუ ოცდა ათი მასწავლებელი დაბროვი-
ლიყვენ და თავ-თავის გავკითხვებ მიდიდენ.

მათში ზოგი დაბადი იყო, ზოგი მაღალი. ზო-
გი ახალგაზდა იყო, სუფთათ ჩაქმულ გამოწყობილი.
ზოგი კი — მოხუცი და აბლარჯულ-ამძინილი. ბევრს
პალტო და კალო შეებოდა კი არ ვაგხანათ. გახაზუ-
ლის პირად იყო და ეწინოდათ კლასში არ გაკიე-
ბლიყვენენ.

უკვლავ უყან, მოშორებით, დინჯათ და ჩა-
ფურჭილებული მოდიოდა ამ მასწავლებლის ქართული
ენის სახელგანთქმული მასწავლებელი, რომელსაც
მოწაფენი ყარ-სილვას ეძახებდნენ.

რათ დერქმით ეს სახელი, ან ვინ გამოუ-
გონა იგი, მოწაფეებმა არ იცოდენ. იცოდენ მხო-

ლოდ რომ ეს მასწავლებელი ლექსებსაც სწერდა და
ისე მოჰქონდა თავი სხვა მასწავლებელთა შორის,
როგორც მეფე.

არც საკვირველია, ვინაიდან „ყარა სილვა“
ერთი იმ მასწავლებელთაგანი იყო, რომელიც
თავის თავს მწიქნის ეძახდა, თუნცა გულით კი პოე-
ტობა უფრო ენატრებოდა.

არავის ახსოვს, რომელ წელიწადს გამწესდა იგი
ამ მასწავლებელში ეს კი იყო, რომ ძალიან დი-
ხანია მას შენდვდა და უწიოდ ეს მასწავლებელი ვერც
კი წარმოედგინათ.

შეადგება ამ ხანგრძლივი სამსახურის ბრალიც
იყო, რომ „ყარა-სილვას“ ყოველგვარი თანამდ-
ბობა ხელში ჩაგვდა და ყველას გაბატონებოდა,
გაუფრთხობოდა...

იგი იყო უფროსი მასწავლებელიც. ზედამხედ-
ველიც, სამკითხველოს გამგეც, ეკონომიც და ასე
განსივრთ „სტროჟის“ თანამდებობასაც კი ასრუ-
ლებდა (რასაკვირველია ფაქტურად). ოღონდ კი
კლტ-კლტაპობით თავისი ჯამაგირი გაედღებინა,
რომ მენტორულ კვლევა ძიებისა და პოეტურ აღმა-
ფრენისათვის სისარა ეშვინა..

დატენიით ამბობდენ აგრეთვე, რომ „ყარა
სილვასთან“ მამულშიყოლი მეორე არ მოიაზრებოდა
მთელ საქართველოში, ვინაიდან ვინც კი იმისთან
უცხო ენაზე დაიწყებდა ლაპარაკს, ან საწერელს
ესროდა და ან კალამს.

ყოველ შემთხვევაში ყარა სილვასი ყველას
ერთდებოდა. ეწინოდა კიდევ.

— გიგია... ე მანდ თავს გაკვირხვასო — ამბობ-
დენ ერთნი.

— ავადმყოფია... ნერვებ დაშლილი... დიდმა
ჯავამ და ზროსამ ჭკვეინისათვის დააძებუნა მისი სხე-
ული. უნდა გაუთხოხილდეთ ამისთან ძვირთას ან
მიანსაო — იძახდენ მეორენი და ყველა მოწიწებით
ტყურობოდა.

„ყარა-სილვამაც“ იცოდა თავისი ფასი! კო-
ტას ლაპარაკობდა კლასს სუბიდა და სუბიდა, თი-
ლათ იცავდა.. თავის დღეში თეატრში არ წვი-
დოდა, რომ არ გაკვირებულიყო, კლასშიაც კი თი-
თქმის ქუდილი და პალტოთი იჯდა, წარსიხავი არ
მიჰკარებოდა და ისე გამოაყურებოდა, როგორც მ-
ვესი, როგორც გამწყარალი ღვთაება, ვარბ-შეკრუ-
ლი მოქმედებდა; თავის დღეში წარსიხავი
არავის უნახავს და ასეთი მისი საქციელი საიდუმ-
ლოებით მოსაყვად მის არსებდა.

ვინ რა იცოდა, რომ ყარა სილვას ბევრი ლა-
მე გაუთენებია, ბევრი ოფლი დაუღვრია ლექსების
თხზავნი, რომელითაც გრძობა მორეული თვითონვე
ხან დახაროდა ხოლმე და ხან დასტროდა. ამიტო-
მაც იყო, რომ მხოლოდ და მხოლოდ თავისი ლექს-
სები მოსწონდა მთელს ქართულ პოეზიაში და ვა-
ფისაც — კი მასხარად ივდებდა.

დიდ, დადი კაცი იყო ჩვენი ყარა-სილვა და
ამიტოვაც დიდ პატივსცემსაც მოიხატებოდა.

თავისი ტოლი და სწორი ჭკვენით სხვა არავინ
მეწვლემბობა ყველას ამრეზით უფურცობა, ყველას
ჭკუას ასწავლიდა! „შიში შექმნის სიყვარულსაო“
უთქვამს შოთის და მოწაფეებსაც ისე ეწინოდით მი-
სი, რომ ველარ გავათ უყვარდით, თუ ეკავებოდა
თან იგი, ეს კია რომ არც ერთი მასწავლებლისა
ისე არ ერიდებოდათ, როგორც ენათრებოდათ და
ერიდებოდათ ყარა-სილვასი..

— ხმა! კრინტი!.. მოვიდა ყარა სილვა! ვა-
ფთხობა მორიგემ თავისი აზნაგებში და კლასშიც
ხმა გაწვეტია.

მართლაც, ამ დროს კლასის კარებში გამოჩნდა
ყარა სილვა ყარა სილვას პალტო და პიჯაკი
გადაეწია, ცალი ხელი მარჯვს სათავში ჩაეყო,
მეორე ხელში დავთარი მოემარჯვებინა და..
შეჰყო თუ არა კლასში თავი დაიყვარა.

— უ! როგორ ავიტყვიანებიათ, თქვენი ცეცხლები გააღეთ ფანჯრებში!

მონათქვამი მკვნი ფანჯრებს — ყარა სილვამ კი უკან დაიხია და დერეფანში ბოლოს კეხა დაიწყო, ფანჯრებიდან მტერის გასვლას უძღვდა

— ხუნუს! რა დღე დაადგებდა, თუ ვაგიძნებდა შენ ხომ დღეს ვაგვეთილი არ იქი! ვადასძახა ერთმა მოწაფემ მეორეს.

— ჩუბათ ეგდემ, ლოკო! არ ვაგვიგონოს, შენ რაჯანდასაქცევი! — ხანგავით გაღმოსძახა უკან პარტილი და ხუნუსამდ თავის ბზანაფს გვერდში მუშტი ჰკრა.

— ვი! დაღირაალა ამხანაგმა და თეთრმა ავკ მუშტით წაუშინა.

— შენ რა დაგიშავე? აი, მუშტი როგორი უნდა — თუნებნობდა იგი ხუნუსს და თან დაღმანდით მუშტში მუშტებს უბრახუნებდა.

კლასი თავდაპირველ სტილით იფუნდებოდა. ამ დროს ყარა-სილვა დერეფნის მეორე თავიდან ბრუნდებოდა. შიდილია დინჯათ, აუჩქარებელი. კლასს რომ მიუახლოვდა, სახის დახება

გაგვეთილის ხუთმეტრი წუთი გასულიყო, ხუთი წუთი კი უკან უსვლასა, სკამზე დაღმოსძახა და დე თათის სინჯავს მოანდობა ჩვენმა ყარა-სილვამ.

კლასში ისეთი სიჩუმე იყო, რომ ცაკი მუხის ბზილით ვაგიონებდა. მხოლოდ სულ უკან პარტილი ჩამჭირალი ხუნუსმა, რაღასაც ხანგავებდა.

— კეკევიამ! — ბოლის, ბოლის დაბუზუნა ყარა-სილვამ — შენ რა დაგვივინა პირველ გავეთილზე? გამოდი, დადექი კუთხეში.

სამი არწინის სიგდს კეკევიამ უკეთა წამოხტა და ვაგიონებდა, ეგრე ვაგვეთილს უკეთხავსო, მაგრამ როცა ვაგიონი, რომ დაგვიანებისათვის კუთხეში აყენებს მას, უღვაშებ ქვეშ ჩაიკიანა. გრუხა ქინორზე ხელი ვადასძახა და სიკაქმემსავით ზღაბენით ვასწრა კუთხისკენ.

მონათქვამმა ჩაიფუნტუნეს.

— თქვენი, დიდო ბატონო, ყარაყარაშვილო, თქვენი რაღათ ვინებნებიათ დაგვიანება? გამოპობანდით კუთხეში.

ყარაყარაშვილი წავიდა კუთხისკენ.

— მეც დაიგვიანე, ბატონო! — წამოიძახა უკან პარტილიან ხუნუსად წოდებულმა. იმასაც კუთხეში დგამა უნდობა, რადგანაც ვაგვეთილის გამოკითხვის ასცდებოდა.

— ბარაქელა! ყარა, რომ დაგვივინაია მერე რათ დაგვიანე, შენ მხეცო! იმითამ ხარჯავს თქვენი დღემამა ფულს, რომ დაგვიანათო ხოლომე? ჩვენ აქ წყდებზე ფეხს ვიდგამთ, დღე და ღამეს ვასწორებთ და ესენი იო ივინებენ. მხეცები, დათვები, სამშობლოს ვერები! — გაჯავრდა ყარა-სილვა და ისე მოიღრბლბოდა, როგორც საწყვირად მომხდებულნი ცაკლასი ვაინაბა

— მითხარით ვაგვეთილი — მურათე! (ამ მურათეს ეხაბდენ ამხანაგები ხუნუსებს)

— შენ ხომ დაიგვიანე, ბატონო! წამოიკინავლა ხუნუსებამ

აქა იქ ვაისმა ფრუტუნე. კუთხეში მდგომმა კეკევიამე მარჯვენა ხელის ცეკი ცხვირზე მიიღო და დახარჩენი თითები გაპარკა..

— ბეგის ნუ ყებდებ, მითხარით ვაგვეთილი! დამიხსნათეთ ვიორგი, შვილი ოთარაანთ ქვრივისა, ხუნუსებს ფერმა ვადაჰკრა და ენის მოკლებით დაიწყო.

— ვიორგი, შვილი ოთარაანთ ქვრივს..

— ოთარაანთ ქვრივისა! ვასწავროა ყარა-სილვამ.

— ოთარაანთ ქვრივისა — ვიომ ვასწორა ხუნუსამ — იყო .. იყო ზოგმა ვაშაკიო.. ერთხელ ურემზე ავიდა, ვამოვარდა და სულ თავისი მიამარა უფალსა ..

— დავედ, მხეცო, არაფერი არა იცი რა არ ვარჯხარ! უკეთა ვაწვევტრინა ყარა-სილვამ და დავ

თარში ხუნუსებს უჯრედში ვევებერთა — ექნახატა.

კლასი ყრულ იკინოდა.

— კოკოკო! ამა შენ დამიხსნათეთ ექს კოკოკო ვეთინათეთ წამოიკო, თვალ კოდაეთ დახანაშა შენ და თითქოს ეს სახელი ლოდ ესმისო, ვანკევირებთ იკინათ:

— ექსო?

— დახ ექსო! დაკინეთ უპასუხა ყარა-სილვამ.

— პო მართლა, ვამახსენდა, ბატონო, ექსო იყო ლახაში, შეწვიერი ქალიშვილი, გი... ვაშყვარდა მაგი..

— ვინ მაგი? დასკინა კედემ ყარა-სილვამ.

— ის... ექსო, მაგრამ ექსოს კი არ უჯვარდა ვიორგი.

— რატომ არ უჯვარდა?

— ხილია ჩატეხილითა. ასე ამბობს ალექსანდრე ჰეკევიამე, არა ალექსანდრე კი არა ილია .. ილია ჰეკევიამე, ბატონო!

— დავედ! არც შენ ვარჯხარ! ყარა-სილვამ კოკოკოსაც „ერთინა“ სტკიცა.

— ზუსტე! ამა შენ ვანავრქე!

— ვიორგი რომ გლები არა ყოფილიყო კვსო უთოვოდ შეიკავებდა მას, რადგანაც ვიორგი მტერს მტერი კი, მან კი ვაშაკიო იყო. გლებსამ შეუშალა ხელი, თვარა იკინეთ რა ვადაიხიზნა — არა-ჩილისას, — რაგ არ მოსტკცებდა თვალს მოწიფულ ქალიშვილს.

— შენ არა ვიგნებს რა... ვარგი იქნებია! — მოთლო მოწყალვამა ყარა-სილვამ და დაჯღონა უბრძანა.

— კუთხისელი! შენ... შენ მითხარა... ჩამომთვალე ისეთი თხუხუხუხი ილია ჰეკევიამისა, რომ ლებშიაც აწერილია ბატონყმური უთვითობა...

ისის იყო კუთხისელმა პირი დაალო რომ ეთქვა, რაც ენახდ მოადგებოდა, მაგრამ ამ დროს პატავიკული ყარა-სილვა ვაგიონდა, კლასშინი დაიწყო და გულზე ხელი იტაკა.

— დაუძახეთ დარაჯს წყალი მომიტანენ .. ოხ, თქვენი ვადამკიდ, ხევეთა, როგორ დასვენულიდ? ძლიე ძლიეობით წამოიწავლა ყარა-სილვამ, საკინე ჩამოიხანა, უბეში ხელი ჩაიყო და თავის გულს სრება დაუწყო.

კლასის კუთხეში მდგომი კეკევიამე შეფლივით მოსწულა თავის ადგილს და წყალის მოსატანათ გაიქცა.

მონათქვამი შეჩინოქლოდენ. ვაგვეთილის ვათავეტას ათი წუთი აკლდა, როდესაც ყარა-სილვამ სულ მიიბრუნა, მოითხოვა ხანაშაშვილის „ისტო რია სტიქევიტებისა“, ისეთი წიგნი, სადაც ვამოკევიტული იყო არასავარა ადგილები, ხელით ამინა. „აქედამ — აქამდე“ ისწავლეთო და კლასიდან გამივიდა.

— ასე დასრულდა „ათას მებუთე“, ერთი მეორის მსგავსი, ვაგვეთილი ზნ ყარა-სილვისა. მონათქვამმა თავისუფლად ამოსუნთქეს ..

იმ საღამოთი ბატონმა ყარა-სილვამ შემდეგი განცხადებდა შვიტანა სკოლის საბჭოში:

„მუღივებმა ზრუნვამ, პრავოწეწითა ვანმავლობაში დაუხარებომა ზოგამ დამახსენულა და, რადგანაქ მუღივებ სავიო ვან ჩვენის სასწავლებლისათვის, ვიხილეთ ათასი მანეთი მომკეთ ერთ დროულად, რომ თავი მოვიტრინო ამავე დროს იმედოშაკს, ვამაგვიტანო მომიტანებთო...“

თუ ვაგვიხსენებ ყარა-სილვას ნამსახურობას და მის დიდ ამაგს სამშობლო პოეზიის წინაშე, ვეკუუნდა ვეკონდეს, რომ უარის თქმას ვერავინ ვაძლებდა!..

